

Landgoed Anningahof

Openingswoord wintertentoonstelling: Cornelius Rogge – Landgoed Anningahof
- door: Lisette Pelsers -

Beste Hib, dames en heren, lieve Cees,

Cees, allereerst van harte gefeliciteerd met je vijftiende verjaardag!

Het bereiken van deze mijlpaal is de aanleiding voor de huidige tentoonstelling, die in zekere zin een terugblik is op het lange oeuvre van Cees Rogge. De tentoonstelling is geen overzicht en pretendeert dat ook niet te zijn, maar voert ons wel langs enkele belangrijke momenten in het werk.

Zo zijn er de grillige, organische vormen van het allereerste begin, de zogenoemde archaische periode (circa 1950-1965), traditioneel gemodelleerd in klei, was en gips, maar allermindst traditioneel van vorm. Ze worden vergezeld door niet eerder getoonde tekeningen. Er zijn ijzerwerken, werken in papier-maché, heroïsche portretten, wagens en tot slot het nieuwe werk in chroom.

Als die verschillende groepen zijn een soort families, waarvan de leden een grote mate van verwantschap vertonen. De families onderling echter lijken weinig of niets met elkaar te maken te hebben. Ze vormen in elk geval geen logische opeenvolging. Chronologische kaders leveren hier niks op en er is ook geen andere behulpzame ordening. Cees Rogge voert een bonte stoet op waaraan, het is al vaker gememoreerd, voor ons arme toeschouwers eigenlijk geen touw is vast te knopen. Zijn beelden volgen elkaar op in sprongen met onverwachte wendingen, kennelijk gehoorzaamend aan een innerlijke noodzaak, die ons grotendeels ontgaat.

Rogge doet geen moeite om de verwickelingen van zijn kunstenaarschap te ontlopen of te verdoezelen. Integendeel: hij uit zich er vrijelijk over in woord en schrift. Maar net als het werk zelf hebben zijn commentaren vaak een experimenteel karakter. Met andere woorden: ze maken het er vaak niet duidelijker op.

Opvallend is, dat Rogge zijn werk dikwijls met enige afstand en verwondering beziet, meer als een toeschouwer dan als een maker. Het kunstwerk lijkt bij hem niet iets dat doelbewust is gecreëerd, maar dat al ergens, diep in de krochten van zijn geest, bestaat en dat alleen nog ontdekt, opgegraven en onthuld hoeft te worden. Het wordt niet gemaakt, het doet zich voor, het openbaart zich.

Die krochten noemt Samuel Beckett in zijn essay over Proust (1930) het onwillekeurig geheugen. Het herbergt belevenissen, gebeurtenissen en personen die we onbewust en onwillekeurig hebben opgeslagen. 'In feite kunnen we ons alleen datgene herinneren wat werd geregistreerd bij de gratie van onze onoplettendheid, en opgeborgen in die diepste ontoegankelijke kerker in onszelf', aldus Beckett. In het hypothetische geval van iemand met een perfect geheugen kan geen sprake zijn van herinnering, omdat hij niets vergeet.

Voor Proust heeft het opzettelijke geheugen geen evocatieve waarde. Er bestaat voor hem maar een soort evocatie en daarover hebben we geen enkele controle. Ofwel, weer in de woorden van

Landgoed Anningahof

Beckett: 'De onwillekeurige herinnering is een weerbarstige tovenaars die zich niet laat verdringen. Zij kiest zelf de tijd en de plaats voor de opvoering van haar wonderen'. Het kan ook prozaïscher, zoals in de roman *Rituelen* (1980) van Cees Nooteboom. Daar is de herinnering 'als een hond die gaat liggen waar hij wil.'

Voor Cees Rogge staat het proces van het maken van beelden gelijk aan een geestelijke opgraving. In zijn roman *De merkwaardige moederzoeker* (1966) beschrijft hij een wonderlijke droom. De hoofdpersoon, zijn alter ego, ziet dingen die andere stervelingen niet zien. Met veel gevoel voor drama en heroïek beschrijft Rogge een expeditie naar niet nader genoemde binnenlanden van Afrika, waar de hoofdpersoon enigszins tegen wil en dank aan deelneemt. De expeditie is georganiseerd door een duister genootschap dat luistert naar de naam *Belangen der onderzoekers van aarde en firmament* en wordt aangevoerd door een strenge leider, die het reisgezelschap aanspoort om te gaan graven in de zwarte aarde. Dieper en dieper gravend stuiten ze op fossiele sterren, een fossiele maan die nog een zacht licht uitstraalt en op een versteende windhoos.

Het wonderlijke van de droom is dat verschijnselen die eigenlijk niet tastbaar zijn, zich manifesteren in de vorm van materie. Het schijnsel van de sterren, het licht van de maan, de luchtverplaatsing van de windhoos, dit alles is gestold in vaste vorm, tot fossielen die opgegraven moeten worden uit het binnenste van de aarde. Die opgediepte fossielen werden door Rogge destijds vertaald naar beelden, die titels droegen als *Gestolde windhoos* of *Winddoorwaaide formatie*, maar de betekenis van de droom reikt verder.

De droom is een metafoor voor het graven van Cees Rogge in de krochten van zijn geest, op zoek naar een vorm, een materiele behuizing voor wat hij onder meer noemt 'immateriële persoonlijkheidsbestanddelen' en 'geheimzinnige, onbestaanbare terreinen'. Dit is echter nooit een bewuste en gestuurde procedure. Het is een onwillekeurig proces, dat zich naar believen voordoet.

'Ik werk heel intuïtief en pas later ontdek ik waarom ik het deed. Ik maak nooit iets bewust. Opeens komt er een beeld bij me op met daaraan gekoppeld een enorme hoeveelheid energie, een soort anonieme lading zou je kunnen zeggen. Daarmee kan ik dan ongeveer twintig dingen maken. En dan opeens is die energielading opgesoupeerd, dan kom ik in een verschrikkelijke depressie. Ik heb dan het gevoel dat ik nooit meer iets kan maken. Maar gelukkig, de inspiratie komt iedere keer terug.'

Hier om ons heen kijkend kunnen we tevreden vaststellen dat nog steeds het geval is. Als ik iets in Cees Rogge bewonder, dan is het zijn tomeloze energie, waar telkens weer nieuwe verschijningsvormen uit voortkomen die ons volslagen weten te verrassen. Dat geldt ook voor de meest recente reeks werken, die volgens Rogge alles te maken hebben met de oerknal. Ook weer zoiets waar we ons visueel, laat staan tastbaar, niets bij kunnen voorstellen, naar wat niet misstaan had in *De merkwaardige moederzoeker*.

Cees, nu we toch aan het terugkijken zijn, in dit geval puttend uit het opzettelijke geheugen: ik herinner mij nog zeer goed onze eerste ontmoeting, al was het in strikte zin geen ontmoeting, want ik geloof niet dat we elkaar gesproken hebben. Hoe dan ook, het was bij de voorbezigting voor de pers bij de tentoonstelling *Kunst Stoff Kunst* in september 1985 in de Städtische Galerie Nordhorn. De tentoonstelling omvatte werk van dertig internationaal bekende kunstenaars, onder wie

Landgoed Anningahof

Cornelius Rogge. Ik was nog erg jong, net afgestudeerd en werkte een paar uurtjes in de week op de kunstredactie van de Twentsche Courant. Zo had ik mij ook een plaats verschaft bij die perspreview. Jij was natuurlijk ook een stukje jonger dan nu, maar in mijn ogen wereldberoemd en dus onaantastbaar. Ik geloof niet dat ik het aangedurfd heb je aan te spreken.

Dat is later natuurlijk wel goed gekomen. En een kleine zes jaar geleden kwam ik te werken op een plek, waar een van jouw meest indrukwekkende en typerende werken staat: het *Tentenproject* in de beeldentuin van het Kröller-Müller Museum. Zeven donkerbruine tenten van canvas, zonder ingang, ontoegankelijk en mysterieus. Ze dateren uit 1975. Ik moet toegeven dat ik er niet dagelijks langsloop, maar de wetenschap dat ze er zijn, is vaak al genoeg.

Cees, voor dit prachtige werk en voor al die andere werken die je in een lange processie telkens voor ons opvoert, wil ik je danken. Voor een kleine zeventig jaar kunstenaarschap en vooruit, iets minder, maar toch zo'n zeventwintig jaar vriendschap! Ik wens je nog vele jaren samen met ons toe en feliciteer je van harte met deze tentoonstelling.

Lisette Pelsers
directeur Kröller-Müller Museum
14 januari 2018